CORNEL VÎLCU

# PRELIMINARII TEORETICE LA ANALIZA GRAMATICALĂ ÎN PROIECTUL *SIASTRO*: NIVELUL SINTAGMATIC

Lucrarea de față, ca, de altfel, și cele elaborate de Dina Vîlcu și Emma Tămâianu-Morita[1], are toate caracteristicile inerente stadiului de început al cercetării la care se referă. Ele discută o direcție nouă, posibilă în cadrul unui proiect mai amplu, unul ce implică o colaborare strânsă între lingviști și specialiști din domeniul IT. Ca o consecință, secțiunile lor „definitiv decise" și întrucâtva concluzive – cele dedicate problemelor deja rezolvate/„clasate" – nu pot fi decât sărace. În schimb, părțile cuprinzând ipoteze, tatonări și discutarea unor principii de abordare sunt mult mai dezvoltate.

În ce ne privește, vom încerca să deschidem, în contribuția noastră, trei dimensiuni principale:

1. Schițarea primară („în principiu") a acestei noi soluții în cadrul proiectului SIASTRO[2]; aici voi urmări în primul rând avantajele și simplificările de ordin *practic* pe care le poate aduce utilizarea unui sistem de analiză bazat pe modelul sintactic al lui D. D. Drașoveanu.

2. O dimensiune pronunțat *teoretică* (care reprezintă, în fapt, domeniul major și ambiția principală a prezentei lucrări): reluarea definirii de către eminentul profesor clujean a *unui singur* (și pe deplin *unitar*) *nivel gramatical* al limbii – cel *sintagmatic*.

3. Explorarea sumară a unei problematici *metateoretice*, și anume cea a compatibilității gramaticii drașoveniene cu cadrul mai larg (în fapt *totalizant*[3]) al unei lingvistici *integrale* în sensul coșerian al termenului.

**1.** Proiectul SIASTRO[4] fiind destinat realizării unui analizor automat capabil să recunoască și, eventual, să identifice[5] sintagmele din textele de limbă română,

[1] Vezi *infra*.

[2] *Sistem informatic pentru analiza sintagmatică a textelor în limba română. Fundamentare teoretică și implementare – SIASTRO*, grant CEEX, Modulul I, Proiecte de cercetare-dezvoltare complexe, contract nr. 86 CEEX-II-03/2006.

[3] Încă de la *Sistem, normă și vorbire* (1952) Eugeniu Coșeriu vorbea despre „posibilitatea unei distincții tripartite în realitatea *unitară* a limbajului" (s.n., C.V.; cf. Coșeriu 1952/2004, p. 9).

[4] Pentru o dare de seamă ceva mai largă privitoare la proiect, vezi studiul Emmei Tămâianu-Morita, *infra*.

[5] Să „spună" utilizatorului care este sintagma și cărui tip îi aparține ea.

*DACOROMANIA, serie nouă, XIII, 2008, nr. 2, Cluj-Napoca, p. 117–126*

calea cea mai firească de abordare ne-a părut a fi una care priveşte structura sintactică „de sus în jos”, plecând de la propoziţie înspre componentele ei, în linia binecunoscută a analizei în constituenţi imediaţi, altfel spus, o procedură de sorginte generativistă. În această linie, s-ar proceda mai întâi la separarea (şi identificarea „nucleului”) grupului nominal şi a celui verbal, apoi s-ar face distincţii în interiorul fiecăruia dintre acestea ş.a.m.d.

Posibilitatea unei analize *inverse*, una bazată pe opera[6] gramaticală a lui D. D. Draşoveanu, s-a profilat însă, la un moment dat, ca o posibilă soluţie alternativă (eventual de verificare sau *back-up*); ea presupune un cu totul alt mod de abordare decât cel mai sus schiţat, astfel încât un grup de cercetători din cadrul SIASTRO[7] şi-a luat ca sarcină evaluarea primară a soluţiilor pe care dezvoltarea ei le-ar aduce.

Principalele *avantaje* pe care, cel mai probabil, acest sistem le-ar prezenta ar fi următoarele:

- asigurarea unei „baze de pornire” de mare claritate[8] pentru analizor, dat fiind că inventarul relatemelor din limba română este finit; programul ar opera prin punerea în evidenţă a tuturor flectivelor şi conectorilor dintr-un text, identificând şi construind, plecând de la acestea, toate sintagmele (în „ierarhia” lor);
- câteva caracteristici ale relaţiei (mai ales ale celei subordonatoare) – în primul rând topica şi regimul pe care aceasta le impune – ar uşura considerabil sarcina programului de a identifica termenii;

[6] Am utilizat acest termen spre a sublinia *coeziunea* şi *sistematicitatea* unor contribuţii care au văzut lumina tiparului sub forma unor articole separate (ceea ce poate crea impresia că ele ar trata chestiuni *disparate*): fiecare dintre observaţiile şi luările de poziţie „locale” ale lui D. D. Draşoveanu se găseşte în perfectă coerenţă cu un nucleu conceptual laconic exprimat, dar în esenţa lui, revoluţionar – e vorba tocmai de teoria gramaticii ca ştiinţă a nivelului sintagmic şi a relaţiei ca fapt definitoriu pentru acest nivel.

[7] Cei trei prezenţi în acest volum, cărora li se adaugă cercetătorul Mircea Minică de la Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară „Sextil Puşcariu” din Cluj.

[8] Una din problemele majore ale unui analizor care lucrează „de sus în jos” este că el trebuie, după identificarea unor candidaţi pentru nucleele grupului nominal, verbal etc., să evalueze gradul de ocupare al valenţelor subordonative ale fiecărui astfel de „centru” sintagmatic. Or, numărul şi tipul valenţelor posibile, pentru multe din intrările de dicţionar, rămâne discutabil. Spre a oferi doar două exemple: a) GALR I declară (p. 336) verbul *a ninge* zerovalent (e adevărat că în context e vorba despre numărul de actanţi „obligatorii”); introducerea unei atare specificări, ca instrucţiune, în lexiconul analizorului ar genera dificultăţi în cazul unor texte totuşi simple, cum e notoriul *Neaua-l ninge, nu-l atinge*; b) invers, verbe ca *a aranja, a cumpăra, a vinde* sunt listate, în acelaşi volum, printre bivalente; totuşi ne sunt mai mult decît familiare situaţiile în care astfel de verbe sunt utilizate „absolut” (*Lasă că aranjez eu.*) sau fac parte din macrostructuri speciale (răspunsuri la întrebări: *Am rezolvat.*; construcţii adversative: *eu cumpăr, nu vînd.*); „informat” că verbul *trebuie* să aibă două „compliniri”, analizorul va da greş în oricare dintre aceste cazuri. În schimb, scoaterea în evidenţă a *flectivelor* şi *conectorilor* reprezintă un mod de a începe care ne pune în faţa unor date palpabile: peste tot unde avem un relatem, avem o relaţie şi deci o sintagmă.

- extensibilitatea (în cadrul aceluiaşi nivel *gramatical* a) analizei sintagmatice dincolo de limitele propoziţiei ar permite tratarea uniformă a oricărei structuri sintactice, de oricât de mare complexitate, pînă la marca separării frazale, punctul ortografic.

Posibile neajunsuri ale acestui mod de a proceda privesc următoarele aspecte:

- eventualele omonimii, mai ales la nivelul flectivelor (spre exemplu N/Ac, G/D), ar putea crea situaţii de indecidabilitate între funcţii;
- relaţiile nemarcate prin conector sau flectiv (de ex., situaţiile de juxtapunere, predicatul „intonaţional"[9]) ar fi greu de identificat;
- analiza ar avea o claritate mai redusă în domeniul coordonării, domeniu asociat de profesorul clujean multiplicităţii[10] (deci „deschis" unor situaţii care unui analizor non-uman îi vor apărea drept ambigue);
- în condiţiile în care distincţia între unele funcţii sintactice ale gramaticii „clasice" (ca, de ex., cea între complementul de loc şi cel de timp) e una care se face mai degrabă lexical[11], probabil că inventarul categoriilor recognoscibile de către program va trebui redus (în cazul complementelor, spre exemplu, o subclasificare probabilă ar fi: direct/indirect [datival]/ prepoziţional/ circumstanţial).

*Avantajul* de departe cel mai important pe care, însă, l-ar asigura alegerea, ca punct de plecare, a concepţiei gramaticale a lui D. D. Draşoveanu ar fi, în opinia noastră, enorma (şi *pe deplin justificata,* din punct de vedere *faptic*) *simplificare teoretică* pe care o aduce fuziunea diferitelor subdomenii şi „nivele", pe care eram obişnuiţi a le atribui gramaticii, într-unul singur, caracterizabil pe baza unui singur tip de unitate (minimală şi maximală[12]), şi anume *sintagma*.

**2.** Cum am specificat deja, prezentarea rezumativă a concepţiei draşoveniene privitoare la nivelul sintagmatic constituie principala preocupare a lucrării de faţă. În această viziune, limba (şi actualizările ei în vorbire) ar prezenta doar trei niveluri:

| | |
|---|---|
| lexem – RELAŢIE – lexem | niv. III Sintagmatic |
| lexem (= fonem + SENS) | niv. II Lexical |
| FONEM | niv. I Fonetic |

[cf. Draşoveanu 1977a, fig. 2, p. 30]

Mai mult decât atât, o observaţie a profesorului clujean menţionează abţinerea sa de la a discuta cazul special al primului nivel, cel fonematic[13]. Fiecare

---

[9] Hortativ-imperativ (ex. *Na! Iată!*) sau apelativ (ex. N *Sanda!*; V *Ioane!*) – cf. Draşoveanu 1997k, p. 202.

[10] Cf. Draşoveanu 1997f, p. 59.

[11] „Cît priveşte diversitatea complementului, ea este în mare măsură extragramaticală." (Draşoveanu 1997f, p. 61, nota 3).

[12] Cf. Draşoveanu 1997a, p. 34.

[13] Mai exact, de la a intra într-o dezbatere privitoare la întrebarea: este acesta *un nivel separat* în accepţiunea proprie a cuvântului?

dintre celelalte două nivele (care sunt incontestabile ca atare) se caracterizează prin apariția câte unui „fapt de limbă nou”, care, pe de o parte, dă caracterul specific şi determină denominația planului cu pricina, pe de alta – cum e şi firesc –, justifică existența unei discipline lingvistice autonome, corespunzătoare. Lingvistica sincronică, sistemică[14] a limbii ar consta, înțelegem, din fonetică, lexicologie şi *gramatică* (= *sintagmică*). În cazul nivelului lexical, faptul nou e chiar sensul termenilor (latura de conținut a semnelor lingvistice); în cazul celui sintagmic sau gramatical, noutatea o reprezintă relația[15].

Într-un cuvânt: *întreaga gramatică*[16] *a limbii române* (şi este evident că acest sistem analitic poate fi aplicat oricărei alte limbi care operează cu conectori şi flective) *este, astfel, redusă la un singur principiu*, cel al *relației*, care cunoaşte o bifurcație în ce priveşte modalitățile sale de realizare: avem, pe de o parte, o sintagmică flexională, pe de alta, una joncțională – după cum relația e „purtată” de flectiv, respectiv de conectiv[17].

Această concepție – pe care cred că nu trebuie să ne sfiim a o numi *revoluționară* – presupune, în desfăşurarea/argumentarea ei din volumul Draşoveanu 1997, cel puțin şapte „momente”, pe care le vom enumera în ordinea lor de la *teoretic* la *aplicat* („apăsând”, fireşte, asupra primelor dintre ele).

**2.1.** Argumentarea de principiu (aşadar, anterioară teoriei gramaticale propriu-zise) a ideii că „morfologia” şi „sintaxa” sunt, în fapt, *fațetele de expresie, respectiv de conținut ale uneia şi aceleiaşi realități gramaticale*. Aici, profesorul clujean aduce, pe de o parte[18], trei argumente „negative”, arătând gravele neajunsuri ce decurg din separarea celor două domenii: a) se rupe expresia de conținut, cele două laturi care constituie semnul lingvistic[19] fiind privite drept

[14] Această precizare ne pare necesară, dat fiind cadrul general-teoretic *integralist* în care se desfăşoară prezenta investigație. În viziunea coşeriană, pentru a delimita în interiorul planului idiomatic al limbajului acel domeniu care corespunde „limbii” structuraliste (saussureiene), e necesar să scoatem mai întâi din discuție, pe rând, acele aspecte ale competenței care țin de cunoaşterea lucrurilor, metalimbaj, discursul repetat şi diacronia vorbitorilor (acesteia i-ar corespunde o istorie a limbii înțeleasă într-un sens special, ca istorie a competenței); după aceste eliminări ne găsim în fața dualității limbă istorică *vs.* limbă funcțională; primul domeniu e studiat de trei ştiințe ale varietății interne a limbii, şi anume dialectologia, sociolingvistica şi stilistica, iar celălalt – în fine! – e domeniul gramaticii (într-o accepțiune mai largă, una care ar cuprinde toate cele trei nivele specificate de D. D. Draşoveanu) (cf., de ex., Coşeriu 1983, p. 36-50, sau întreg capitolul *Limba funcțională* din Coşeriu 1973/2000).

[15] Cf. Draşoveanu 1997a, p. 30.

[16] Este vorba atât de domeniul-obiect (cel pe care E. Coşeriu îl numeşte $Gramatica_1$), cît şi de ştiința care îl studiază ($Gramatica_2$, cf. Coseriu 1978, p. 19), într-o firească adaptare a demersului investigativ şi de sistematizare la caracteristicile câmpului obiectual de referință.

[17] Cf. Draşoveanu 1997a, p. 29-30.

[18] Cf. Draşoveanu 1997a, p. 26.

[19] „Semnul lingvistic este o entitate psihică cu două fețe [...]. Aceste două elemente sunt strâns legate şi se implică unul pe celălalt.” (Saussure 1998, p. 86); şi: „Deşi semnificatul şi semnificantul sunt, fiecare luat în parte, pur diferențiale şi negative, combinarea lor este un fapt pozitiv; este singura specie de fapte pe care le comportă limba, pentru că proprietatea caracteristică a instituției lingvistice este tocmai cea de a menține paralelismul între aceste două ordine de diferențe.” (Saussure 1998, p. 133).

entităţi aparte; b) conectivul nu mai apare deloc ca fapt morfologic, în schimb apare în sintaxă cu ambele sale laturi, expresie şi conţinut; c) se bulversează raportul între disciplinele aflate în discuţie şi obiectul lor: prin „împărţirea" domeniului de referinţă între morfologie şi sintaxă, acesteia din urmă i-ar reveni doar conectivele; or, se ştie că analiza sintactică priveşte şi funcţii realizate prin flective. Pe de altă parte, ni se oferă[20] şi două justificări „pozitive" ale necesităţii de a privi cele două domenii drept „componentele aceluiaşi întreg"[21]: a) echivalenţa de sens relaţional[22] între *solzii peşti**lor** sunt...* şi *solzii **la** peşti sunt...*; b) invers proporţionalitatea volumurilor de flective relaţionale *vs*. de conective ce poate fi observată, spre exemplu, în compararea limbilor sintetice cu cele analitice.

**2.2.** *Definirea* propriu-zisă a *nivelului sintagmatic* drept nivel al flectivelor şi conectivelor, cu sensurile lor relaţionale; cele două elemente de expresie sunt numite cu termenii generici *gramatem* şi *relatem*[23]; odată recunoscută realitatea lingvistică astfel denumită, intrăm în chiar „inima" sistemului gramatical al lui D. D. Draşoveanu. Pentru acurateţe, voi cita această porţiune crucială:

„Cu ajutorul lui [al relatemului, n.n. C.V.], definim relaţia (raportul) sintagmatică interlexematică: *solidaritatea dintre un sens relaţional şi un relatem*:

| | | |
|---|---|---|
| RAPORT | expresie | RELATEM (flectiv sau conectiv) |
| | conţinut | SENS RELAŢIONAL |

[...] Cu un conţinut şi o expresie deosebite de ale tuturor celorlalte fapte de limbă, raportul (R) constituie deci o entitate net distinctă, justificând instituirea între nivelurile limbii a celui sintagmatic.

[...] El, raportul, constituie, în exclusivitate, obiectul de studiu al gramaticii – înţeleasă ca disciplină a sintagmaticii cuvintelor..."[24]

**2.3.** *Respingerea ideii că propoziţia sau fraza ar reprezenta realităţi de ordin superior* în raport cu sintagma, justificând astfel afirmarea existenţei unui nivel (sau a mai multora) supra-sintagmatic(e). Aici, profesorul clujean afirmă fără ezitare că sintagma reprezintă generalul, ale cărui particularizări sunt fraza, propoziţia şi sintagma însăşi; o propoziţie e doar o sintagmă în care relaţia e „purtată" de desinenţa unui verb finit (flectivul de acord verbal), iar o frază e sintagma în care relaţia e marcată de un conectiv cu regim personal-predicativ (conjuncţie, relativ etc.) sau de flectivul *să*[25].

---

[20] Cf. Draşoveanu 1997a, p. 27.

[21] Draşoveanu 1997a, p. 25.

[22] Emma Tămâianu-Morita (vezi *infra*) foloseşte sintagma „*semnificat* relaţional", mai apropiată de cadrul teoretic coşerian în care se desfăşoară toate cercetările/studiile de lingvistică ale colectivului nostru.

[23] Cel de-al doilea termen este considerat cel mai potrivit pentru realitatea denumită (cf. Draşoveanu 1997a, p. 29).

[24] Draşoveanu 1997a, p. 29.

[25] Cf. Draşoveanu 1997a, p. 32.

**2.4.** Justificarea, pe baza caracterului linear al semnului lingvistic[26], a ideii că *toate sintagmele sunt* (ca structuri T–R–T) *binare*. Unidimensionalitatea lanţului de expresie face imposibilă „situarea unui al treilea T, relat cu cei doi sau cu vreunul din ei prin acelaşi R"[27]. Binaritatea generalizată a relaţiilor gramaticale nu doar că îl va obliga pe analist la o simplificare/uniformizare a schemelor sintagmice cu care lucrează, dar va provoca şi o necesară defalcare a sintagmelor subordinative după *direcţia* legăturii [28] : spre dreapta (cazul majorităţii flectivelor) sau spre stânga (cazul conectivelor, cu excepţia „postpoziţiei" *de* şi a anumitor relative)[29].

**2.5.** Punerea în discuţie a *unicităţii* ca o categorie sintactică de maximă importanţă: plecând de la ideea preliminară că aceasta ar fi o caracteristică a subordonării (în contrast cu coordonarea, caracterizată prin *multiplicitate*), gramaticianul clujean o defineşte iniţial drept „imposibilitatea unei a doua funcţii, identică cu prima şi necoordonată cu aceasta"[30]. După un întreg demers analitic, ce străbate funcţiile sintactice realizate cazual, prepoziţional, prin conjuncţii subordonatoare şi prin acord (verbal, adjectival), autorul îşi nuanţează poziţia[31], recurgând la distincţia unicitate a funcţiei *vs* unicitate a modului de realizare a acesteia şi alegând drept definitoriu cel de-al doilea dintre aceste criterii[32]: prin unicitate va trebui să înţelegem, în consecinţă, „*imposibilitatea existenţei, în dependenţa unui termen regent, a unui al doilea termen subordonat, construit în acelaşi fel ca unul dat*" (s.a.)[33]. Cum se poate lesne deduce, specificarea regulilor de unicitate va aduce şi ea un spor de acurateţe analizorului sintactic automat.

**2.6.** Specificarea unui set de 10 antinomii[34] între Rs [relaţiile subordonatoare] şi Rc [relaţiile coordonatoare][35]. Dintre acestea, cel mai important pentru noi (în perspectiva SIASTRO) ar fi faptul că Rs sunt aderente cu Ts, căruia îi impun regim (iar prin această dominare Rs îi stabileşte lui Ts şi o orientare[36] în lanţul vorbirii –

---

[26] „Fiind de natură auditivă, semnificantul se desfăşoară numai în timp şi are caracteristicile pe care le împrumută de la acesta: a) *el reprezintă o întindere* şi b) *această întindere este măsurabilă într-o singură dimensiune*: este o linie." (Saussure 1998, p. 88).

[27] Draşoveanu 1997b, p. 36.

[28] Pentru cazul conectivelor: „Cum direcţia legăturii este de la *Ts* [termenul subordonat] la *Tr* [termenul regent], rămâne ca ea să depindă de poziţia conectivului faţă de *Ts*: dacă conectivul precedă pe *Ts* (dacă se află la stânga lui), legătura este de la dreapta la stânga, iar dacă conectivul este în dreapta lui *Ts*, legătura este de la stânga la dreapta" (Draşoveanu 1997e, p. 56).

[29] Vezi, în acest sens, Draşoveanu 1997e. Pentru analizorul SIASTRO, aceste indicaţii topice sunt, fireşte, cum nu se poate mai preţioase.

[30] Draşoveanu 1997f, p. 60.

[31] Principalul motiv pare a-l reprezenta situaţia „atributului adjectival", sau, mai exact, a sintagmelor prin acord adjectival, în cazul cărora profesorul clujean admite până la 7 subordonaţi ai aceluiaşi regent: *înseşi aceste interesante zece piese mici sunt toate utile*, cf. Draşoveanu 1997f, p. 66.

[32] Un rezultat imediat al acestei opţiuni teoretice l-ar putea reprezenta reducerea numărului categoriilor sintactice, în măsura în care „unele funcţii sunt rezultatul clasificării după un criteriu extralingvistic [...], iar în cazul unora limitele sunt labile..." (Draşoveanu 1997f, p. 67).

[33] Draşoveanu 1997f, p. 67.

[34] Cf. Draşoveanu 1997g, p. 73

[35] Pentru o reorganizare/prezentare mai pe larg a acestora, vezi *infra,* D. Vîlcu 2007.

[36] Cf. Draşoveanu 1997d, p. 48.

lucru despre care am vorbit ceva mai sus). Astfel, Rs „creează funcție”[37]: devine evident că, în viziunea drașoveniană, domeniul *subordonării* capătă importanța primară, Rs formând „axa de rezistență” a analizei gramaticale.

**2.7.** În fine, realizarea unor adevărate schițe monografice[38] ale categoriilor de relație și ale funcțiilor pe care acestea le realizează[39]. Aici ar trebui precizat, desigur, că în multe privințe „verdictele” analitice ale lui D. D. Drașoveanu diferă serios de cele „clasice” în gramatica românească (spre a da doar câteva exemple: tratarea NP sau a EPS drept rezultante ale unor sintagme binare condiționate[40], problema distincției între *pe* morfem și *pe* prepoziție[41], ideea că în sintagma predicativă verbul e subordonat nominalului[42] etc. etc.). De aici rezultă, pentru cei implicați în proiectul SIASTRO, necesitatea de a lua în discuție fiecare dintre aceste decizii „punctuale” și de a stabili o poziție comună (care va fi și interpretarea „oficială” pe care o va furniza în mod automat analizorul).

**3.** În ce privește posibilitățile de apropiere între teoria sintagmică a gramaticianului clujean și lingvistica integrală, vom menționa aici doar două[43] dintre principiile analizei structurale – așa cum le enunță Eugeniu Coșeriu în ale sale *Lecții de lingvistică generală* – încercând să arătăm, pe scurt, că demersul lui D. D. Drașoveanu e pe deplin compatibil cu acest cadru conceptual și metodologic.

**3.1.** Ideea potrivit căreia morfologia și sintaxa reprezintă dimensiunile de expresie, respectiv de conținut ale aceluiași fenomen este pe deplin corelabilă cu principiul fundamental al analizei (și concepției) structural(ist)e, *principiul funcționalității*: „într-o limbă sunt constitutive faptele idiomatic funcționale ale acesteia”; „într-o limbă sunt constitutive numai acele fapte pe care ea însăși le delimitează prin intermediul diferențelor în cele două planuri ale semnelor sale”[44].

---

[37] Aceasta este definită în două moduri: a) „grupul Rs + Ts”; b) „ceea ce actualizează o valență pasivă a unui Tr” [termen regent] (Drașoveanu 1997g, p. 75).

[38] Pentru o prezentare exhaustivă a acestora, vezi *infra*, Tămâianu-Morita.

[39] Cum sunt Drașoveanu 1997h, Drașoveanu 1997j.

[40] Cf. Drașoveanu 1997b, p. 37.

[41] Vezi, în acest sens, Drașoveanu 1997i.

[42] Cf. , de ex., Drașoveanu 1997f, p. 65.

[43] Nu vom mai discuta aici celelalte două principii structuraliste, al opoziției și al neutralizării (cf. Coșeriu 1973/2000, p. 187-195, 197-211), și aceasta, din două motive: opoziția e văzută de Coșeriu drept „manifestare a funcționalității în unitățile de limbă” (*ibidem*, p. 187), iar neutralizarea ca „o importantă restricție în ce privește manifestarea opozițiilor într-o limbă” (*ibidem*, p. 197), ceea ce înseamnă, pe de o parte, că avem de-a face cu realizarea/limitarea acțiunii principiului funcționalității, pe de alta, că o discuție serioasă despre opoziție și neutralizare nu se poate face în termeni generali, ci aplicat la fapte lingvistice particulare.

[44] De asemenea: „o diferență materială oarecare reprezintă un ‘fapt de limbă’ dacă ea este funcțională în limba respectivă, adică dacă pot să-i corespundă deopotrivă diferențe de semnificat; iar o diferență în conținut reprezintă un fapt de limbă dacă în aceeași limbă îi corespund și diferențe specifice în expresia materială” și: „Cât privește elementele diferențiale ale expresiei și conținutului, acest principiu este valabil mai ales ca normă negativă (importantă în special pentru compararea unor limbi diferite): o diferență materială (chiar constantă) nu trebuie considerată fapt de limbă în sens strict, ci fapt de vorbire (de realizare a limbii) dacă nu implică niciodată diferențe de semnificat. Iar o diferență semantică gândită sau intuită ca atare nu trebuie considerată ca fapt de limbă (distincție proprie limbii sau limbilor în discuție) dacă acesteia nu îi corespunde nici o expresie specifică. Cât

Orice tratare a domeniului gramatical care operează cu o separare (sau chiar ierarhizare) a morfematicului şi sintacticului îşi „trădează” obiectul, dat fiind că se abate de la această regulă primară de structurare internă a limbii[45].

**3.2.** De asemenea, insistenţa lui D. D. Draşoveanu asupra ideii *unicităţii* funcţiei sintactice subordonatoare, idee ce dă rezultate analitice corecte pentru mai tot câmpul sintactic al limbii române, mai puţin pentru cazul funcţiilor realizate prin acord adjectival – şi chiar când avem de-a face cu acestea din urmă, poate fi reformulată, insistând nu asupra funcţiei[46], ci asupra modului ei de realizare –, trebuie, credem, apropiată de *principiul sistematicităţii*, pe care Coşeriu îl numeşte o „supoziţie raţională” privitoare la „economia funcţională” a limbii[47]. Avem de-a face, altfel spus, cu o *tendinţă* a oricărei structurări idiomatice, cu un proces care nu se manifestă exhaustiv şi cu maximă rigurozitate, dar care poate fi totuşi descris de către lingvist ca dominant în sistem.

**4. Concluzii**

Aşa cum am spus-o de la început, lucrarea de faţă reprezintă mai degrabă o cartare primară decât o evaluare „încheiată”. Tot ceea ce se poate spune de pe acum este că sistemul de analiză sintagmatică D. D. Draşoveanu promite să asigure o excelentă bază pentru demersul lingviştilor participanţi la proiectul SIASTRO, şi aceasta pentru cel puţin trei motive:

1. sensibila simplificare practică a sarcinilor legate de construcţia analizorului;
2. marea coerenţă internă a acestei concepţii teoretice, una care unifică şi uniformizează domeniul – ce se revelează astfel a fi fost doar în aparenţă neomogen al – gramaticalului;

priveşte unităţile de limbă, principiul funcţionalităţii e valabil în sens pozitiv: unităţile unei limbi există ca fapte funcţionale ale acesteia.” (Coşeriu 1973/2000, p. 160).

[45] Acest aspect trebuie, la rândul lui, avut de fiecare dată în vedere: este vorba despre structurarea (de formă *şi* conţinut) a unei anumite limbi, nu despre vreo „gramatică” supraidiomatică ale cărei categorii s-ar „îmbrăca” doar, în fiecare limbă, într-o haină formală (expresie) diferită. În acest sens, vom avea a ne întreba, spre exemplu, dacă „complementul de timp, de loc” etc. reprezintă categorii „gramaticale ale românei şi dacă, în ciuda diferenţelor de realizare (în cazul unui termen subordonat substantival, realizare desinenţială în „acuzativul timpului” *vs* prepoziţională), avem a le trata drept (câte) o categorie unitară. Am arătat ceva mai sus, discutând problema *unicităţii*, că D. D. Draşoveanu discuta tocmai necesitatea de a revizui lista „funcţiilor sintactice” (vezi, *supra*, nota 31). Aceasta, fiindcă „nu are importanţă faptul că anumite semnificate sunt gândite sau se cunosc datorită cunoaşterii lucrurilor desemnate: ceea ce contează este dacă limba face sau nu distincţia şi dacă în fiecare caz există sau nu limite semantice date de limba însăşi. Astfel, spaniolii, italienii etc. deosebesc, fireşte, bunica maternă de cea paternă, dar le desemnează pe ambele cu acelaşi cuvânt (*abuella, nonna* etc.), în timp ce suedezii nu numai că le disting în realitatea extralingvistică, ci le diferenţiază şi lingvistic, numind bunica maternă *mormor* (mama mamei) şi pe cea paternă *farmor* (mama tatălui). Dacă, de exemplu, într-o carte în spaniolă se vorbeşte despre o *bunică*, suedezul care o traduce va trebui, prin urmare, să se întrebe dacă este vorba de bunica maternă sau de cea paternă, iar dacă textul nu o spune deloc, va trebui să se decidă pentru *mormor* sau *farmor*” (Coşeriu 1973/2000, p. 185).

[46] Ceea ce, aşa cum am arătat, ne poate face să revizuim inventarul funcţiilor.

[47] Vezi, în acest sens, Coşeriu 1973/2000, p. 195-197.

3. importantele şi fertilele posibilităţi de „acordare” a acestei teorii parţiale/ teritoriale[48] cu cadrul general al lingvisticii integrale.

## BIBLIOGRAFIE


Coşeriu 1952/2004 = Eugeniu Coşeriu, *Sistem, normă şi vorbire,* în *Teoria limbajului şi lingvistica generală. Cinci studii,* Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004, p. 9-114.

Coşeriu 1973/2000 = Eugeniu Coşeriu, *Lecţii de lingvistică generală,* Chişinău, Editura Arc, 2000.

Coşeriu 1976/1978 = Eugenio Coseriu, *Lógica del lenguaje y lógica de la gramática,* în *Gramática. Semántica. Universales,* Madrid, Editura Gredos, 1978, p. 15-49.

Coşeriu 1988/1992 = Eugenio Coseriu, *Competencia lingüìstica. Elementos de la teoria del hablar,* Madrid, Editura Gredos, 1992.

Draşoveanu 1997 = D. D. Draşoveanu, *Teze şi antiteze în sintaxa limbii române,* Cluj-Napoca, Editura Clusium.

Draşoveanu 1975 = D. D. Draşoveanu, *Categoriile gramaticale de relaţie şi de opoziţie ale limbii române,* în „Cercetări de lingvistică”, XXIII, nr. 2, p. 177-181.

Draşoveanu 1997a = D. D. Draşoveanu, *„Sens relaţional” – categoria centrală a sintagmicii,* în Draşoveanu 1997, p. 21-34.

Draşoveanu 1997b = D. D. Draşoveanu, *De la unidimensionalitate la binaritate,* în Draşoveanu, 1997, p. 35-39.

Draşoveanu 1997c = D. D. Draşoveanu, *Relaţia – creatorul termenilor,* în Draşoveanu, 1997, p. 40-44.

Draşoveanu 1997d = D. D. Draşoveanu, *Relaţia – oganizatorul termenilor,* în Draşoveanu, 1997, p. 45-51.

Draşoveanu 1997e = D. D. Draşoveanu, *Legături sintactice de la stînga la dreapta,* în Draşoveanu, 1997, p. 52-58.

Draşoveanu 1997f = D. D. Draşoveanu, *O categorie sintactică – unicitatea,* în Draşoveanu, 1997, p. 59-72.

Draşoveanu 1997g = D. D. Draşoveanu, *Alte antinomii în dihotomia coordonare/subordonare,* în Draşoveanu, 1997, p. 73-77.

Draşoveanu 1997h = D. D. Draşoveanu, *Categoriile gramaticale de relaţie ale limbii române,* în Draşoveanu, 1997, p. 78-93.

Draşoveanu 1997i = D. D. Draşoveanu, *Flectivul pe /vs/ prepoziţia* ***pe,*** în Draşoveanu, 1997, p. 107-112.

Draşoveanu 1997j = D. D. Draşoveanu, *Nominativul şi acuzativul – schiţe sintactice cu adnotări,* în Draşoveanu, 1997, p. 119-130.

Draşoveanu 1997k = D. D. Draşoveanu, *Predicatul. Definiţie. Clasificare – desinenţial şi intonaţional,* în Draşoveanu, 1997, p. 195-208.

GALR I, II = *Gramatica limbii române,* vol. I, *Cuvântul,* vol. II, *Enunţul,* Bucureşti, Editura Academiei Române, 2005.

Saussure 1998 = Ferdinand de Saussure, *Curs de lingvistică generală,* Iaşi, Editura Polirom, 1998.

Tămâianu-Morita 2008 = Emma Tămâianu-Morita, *Tipologia sintagmelor în modelul D. D. Draşoveanu. Posibile aplicaţii în proiectul SIASTRO*, *supra*, p. 137-150.

D. Vîlcu 2008 = Dina Vîlcu, *Conceptul de relaţie în opera gramaticală a lui D. D. Draşoveanu*, *supra*, p. 127-135.


[48] În sensul raportării ei la un subdomeniu (cel al limbii funcţionale) al uneia (cea idiomatică) dintre cele trei competenţe coşeriene. Pentru distincţia, în domeniul-obiect, între tipurile de cunoaştere intuitivă (elocuţională, idiomatică, expresivă), de conţinut (designat, semnificat, sens) şi, în domeniul-ştiinţă, între „lingvisticile” designaţională, semnificaţională şi a sensului, vezi, de ex., Coşeriu 1988/1992.

# THEORETICAL PRELIMINARIES TO THE GRAMMATICAL ANALYSIS IN *SIASTRO* PROJECT. SYNTAGMIC LEVEL

(*Abstract*)

This study is to be correlated with the ones (also presented in this volume) of my colleagues Emma Tămâianu-Morita and Dina Vîlcu. It outlines three important ways in which the SIASTRO project could be developed on the basis of the grammar proposed by D. D. Draşoveanu. The first dimension regards the practical advantages brought by this system of analysis. The second one is theoretical, presenting the definition of a single (and fully unitary) grammatical level of language - the syntagmic level. Finally, a meta-theoretical problem is discussed: the compatibility between the above-mentioned grammar and Integral Linguistics.

*Universitatea „Babeş-Bolyai”*
*Facultatea de Litere*
*Cluj-Napoca, str. Horea, 31*